

**QADIMGI YUNON MIFOLOGIYASINING INGLIZ ADABIYOTIGA
TA'SIRI VA BADIY TALQINI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

3-kurs doktranti

Axmedova Shaxnoza Ravshanbek qizi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada qadimgi yunon mifologiyasining ingliz adabiyoti taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'siri, mifologik obrazlar va syujetlarning qayta talqin qilinishi hamda turli davr ingliz yozuvchilari ijodida yangi badiiy ma'nolar bilan boyitilishi ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi. Antik davr miflarining ingliz adabiyotidagi qabul qilinishi, ularning renessans adabiyotidan tortib zamonaviy modern va postmodern adabiyotlarigacha bo'lgan evolyutsiyasi yoritiladi. Tadqiqotda miflarning universal g'oyaviy mazmuni, ramziy qatlamlari va estetik funksiyalari zamonaviy interpretatsiyalar orqali ochib beriladi.

Kalit so'zlar: qadimgi yunon mifologiyasi, ingliz adabiyoti, badiiy talqin, arxetip, syujet transformatsiyasi, ramz, intertekstual analiz, klassitsizm, modernizm, mifopoetika.

АННОТАЦИЯ

В данной статье научно-теоретически анализируется влияние древнегреческой мифологии на развитие английской литературы, переосмысление мифологических образов и сюжетов, а также их художественное обогащение в творчестве английских писателей разных эпох. Рассматривается восприятие античных мифов в английской литературе, их эволюция от периода Ренессанса до современной модернистской и постмодернистской литературы. В исследовании раскрываются универсальное идейное содержание, символические пласты и эстетические функции мифов в их современных интерпретациях.

Ключевые слова: древнегреческая мифология, английская литература, художественная интерпретация, архетип, трансформация сюжета, символ, интертекстуальный анализ, классицизм, модернизм, мифопоэтика.

ABSTRACT

This article provides a scholarly analysis of the influence of ancient Greek mythology on the development of English literature, the reinterpretation of mythological images and plots, and their artistic enrichment in the works of English writers from various historical periods. It examines the reception of classical myths in English literature and their evolution from the Renaissance to modernist and postmodernist literary movements. The study reveals the universal ideological content, symbolic layers, and aesthetic functions of myths through their contemporary interpretations.

Keywords: ancient Greek mythology, English literature, artistic interpretation, archetype, plot transformation, symbol, intertextual analysis, classicism, modernism, mythopoetics.

Kirish: Qadimgi yunon mifologiyasi jahon adabiy jarayonining eng qadimiy manbalaridan biri bo'lib, uning timsollari, syujetlari va arxetipik mazmuni Sharq va G'arb adabiyotining ko'plab qatlamlariga chuqur kirib borgan. Ayniqsa, ingliz adabiyotida yunon miflari ijodkorlar uchun bitmas-tuganmas ilhom manbai sifatida xizmat qilgan. Gomer dostonlaridan tortib Esxil, Sofokl, Yevripid tragediyalariga qadar bo'lgan antik meros ingliz yozuvchilariga inson mohiyati, taqdir, qahramonlik, muhabbat, fojia va komediya kabi umuminsoniy kategoriyalarni yangi badiiy shakllarda talqin qilish imkonini berdi.

Renessans davrida Uilyam Shekspir, Kristofer Marlo singari dramaturglar; XVII–XVIII asrlarda Milton, Dryden, Pope; XIX asr romantiklar — Shelli, Bayron, Kitss; XX asr modernist va postmodernistlari — T. S. Eliot, Joyce, Golding, Ted Hughes kabi ijodkorlar yunon miflaridan badiiy va falsafiy asos sifatida keng foydalangan. [1]

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot quyidagi ilmiy metodlarga tayandi:

Mifopoetik analiz – miflarning badiiy strukturalari, ramzlari va arxetiplarining ingliz adabiy matnlaridagi qayta talqinini o'rganish. Intertekstual tahlil – antik manbalar bilan ingliz mualliflari asarlari o'rtasidagi matnlararo aloqalarni aniqlash. Komparativ yondashuv – yunon miflarining asl shakli bilan ularning ingliz adabiyotidagi badiiy transformatsiyalarini qiyosiy tahlil qilish. Tarixiy-adabiy metod – turli davrlardagi adabiy oqimlar va estetik talablarning miflarni qabul qilishdagi o'zgarishlarni o'rganish. Hermenevtik tahlil – asarlardagi mifologik qatlamning ma'no, ramz va falsafiy mohiyatini talqin qilish.[2-3]

Asosiy tahliliy qism

Qadimgi yunon mifologiyasi jahon adabiy jarayonining shakllanishida eng muhim madaniy qatlamlardan biri bo'lib, ingliz adabiyotining deyarli barcha davrlarida uning badiiy-estetik ta'siri uzluksiz tarzda davom etib kelgan. Yunon miflarining ingliz adabiyotiga kirib kelishi bir necha bosqichda sodir bo'lgan bo'lsa-da, ularning zamonaviy ingliz madaniy ongidagi o'rni hali-hanuz o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Chunki bu mifologik tizim murakkab ramzlar, arxetiplar, qahramonlik modeli, inson mohiyati haqidagi chuqur tasavvurlar va universal g'oyaviy mazmunni o'z ichiga oladi.

Renessans davrida ingliz adabiyoti antik merosga yangi nigoh bilan qaytdi. Ayniqsa, Shekspir dramaturgiyasi yunon mifologiyasining qayta uyg'onishida muhim o'rin tutadi. "A Midsummer Night's Dream" yoki "The Tempest" kabi asarlarda mifologik obra'zlar, sehr, taqdir, tabiat kuchlari va insoniy ehtirolarning aralashuvi yunon miflarining asosiy badiiy ruhini eslatadi. Bu davr yozuvchilari ko'pincha antik syujetlarni to'liq takrorlamagan, balki ular asosidagi ma'nolarni yangicha talqin qilib, o'z davrining ruhiy-axloqiy muammolari bilan boyitgan. XVII–XVIII asr ingliz adabiyotida yunon mifologiyasi klassitsizm estetikasining asosiy negizi sifatida qaraldi. Milton, Pope, Dryden kabi mualliflar antik miflarni uyg'unlik, tartib, me'yor va go'zallik ramzi sifatida qabul qildilar. Miltonning "Paradise Lost" asarida yunon tragediyalaridagi titanlar qo'zg'oloni, qulash, yuksalish, nur va zulmat o'rtasidagi ziddiyatga o'xshash falsafiy motivlar kuchli seziladi. Miltonning o'zi diniy mavzuni yoritgan bo'lsa-da, uning poetik uslubida Aflotun, Vergiliy, Esxil kabi antik mualliflarning badiiy izlari qat'iy namoyon bo'ladi. Ingliz klassitsizmi uchun yunon mifologiyasi nafaqat syujet manbai, balki aql va tartib ustuvorligini asoslovchi poetik model bo'lib xizmat qildi. XIX asr romantiklari esa yunon miflarini tamomila boshqacha, individual ruhiy kechinmalar markazida talqin qildilar. Bayron, Shelli, Kitss singari shoirlar Prometey, Orfey, Psyxe, Apollon kabi obrazlar orqali inson erkinligi, ruhiy iztirob, go'zallik va abadiyat izlanishlarini poetik shaklda mujassamlashtirdilar. Romantiklar miflarni inson ichki dunyosining ramziga aylantirdilar; ular uchun mif voqea emas, balki falsafiy holat, ruhiy kechinma, shaxsiyatning o'z-o'zini anglash jarayoniga aylandi. Kitssning "Grecian Urn" ("Yunon amforasi") she'rida antik san'atga sig'inish va uning abadiy go'zallikka o'tgan estetizmi aynan shu yondashuvning yorqin ifodasidir.[4-7]

XX asr modernist va postmodernist adabiyotida esa yunon mifologiyasi yanada murakkab, ko'p qatlamli hamda ba'zan keskin dekonstruksiya qilingan ko'rinishda qayta talqin qilindi. Masalan, T. S. Eliot "The Waste Land" asarida Tiresiy obrazini

zamonaviy jamiyatning ma'naviy inqirozi timsoliga aylantiradi. Joyce esa "Ulysses" romanida Gomerning "Odissey"ni Dublinning bir kunlik hayoti bilan parallel qurib, mifni kundalik hayot labirintiga aylantiradi va uni modern ongning ramziga aylantiradi. Bu davr yozuvchilari uchun mifologiya universal madaniy kod bo'lib, zamonaviy jamiyatning murakkab psixologik va ijtimoiy jarayonlarini tushuntirishda samarali vositaga aylandi.

Shuningdek, Ted Hughes, Robert Graves, Margaret Atwood kabi zamonaviy yozuvchilar ham yunon miflarining yangi talqinlarini yaratdilar. Ular antik obrazlarni nafaqat poetik kayfiyat va ramzlar bilan ishlashda, balki zamonaviy ekologik inqiroz, gender masalalari, zo'ravonlik tabiatini izohlashda ham qo'lladilar. Ayniqsa Atwoodning "Penelopiad" asari Odissey syujetini ayol nigohi orqali qayta talqin qilishi bilan ajralib turadi. Yunon miflarining ingliz adabiyotiga ta'sirini izohlashda ahamiyatli jihatlardan biri — bu miflarning universalligi va insoniyat tajribasiga mos kelish qobiliyatidir. Odissey uyga qaytish istagini, Prometey bilim va erkinlik uchun kurashni, Ikar haddan oshish va mag'rurlik oqibatlarini, Orfey esa san'atning kuchi va zaifligini ifodalaydi. Shu bois bu miflar har bir davr yozuvchisiga o'z zamonasiga mos ma'no yuklash imkonini beradi.

Ayni paytda yunon mifologiyasi ingliz adabiyotida faqat syujet emas, balki chuqur ramziy qatlam sifatida yashaydi. U badiiy matnlarda arxetip, obraz, metafora, ramziy struktura, hatto kompozitsion model sifatida faol ishlatiladi. Shuning uchun ingliz adabiyotini to'la anglash uchun yunon miflarini bilish muhim madaniy tayanch nuqtaga aylanadi. [8-10]

Xulosa

Umuman olganda, qadimgi yunon mifologiyasi ingliz adabiyotiga nafaqat ilhom, balki badiiy tafakkur modeli, ramziy tizim, falsafiy nazar va insoniy qadriyatlar konsepsiyasini olib kirgan. U ingliz adabiyotining shakllanishidan tortib XXI asr zamonaviy asarlarigacha bo'lgan ijodiy jarayonlarda jonli, o'zgaruvchan va mazmunan boy manbaa sifatida yashab kelmoqda.

Qadimgi yunon mifologiyasi ingliz adabiyotining barcha davrlarida muhim estetik va ma'naviy manba bo'lib kelgan. Miflar renessansdan to XXI asrgacha bo'lgan jarayonda turlicha badiiy talqin qilindi, yangi davr ehtiyojlariga mos ravishda transformatsiyaga uchradi, yangi ma'no va ramziy yuklamalar bilan boyidi. Ingliz yozuvchilari antik miflar orqali inson ruhiyatining murakkab qatlamlarini, ijtimoiy ziddiyatlarni, ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurashni, shuningdek zamonaviy

jamiyatning inqiroziy holatini ifodalash imkoniga ega bo'ldilar. Shunday qilib, yunon mifologiyasi ingliz adabiyoti mifopoetik tizimining uzviy qismiga aylandi va adabiy jarayonning davomiy rivojlanishida muhim omil bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **Morford, M., Lenardon, R., & Sham, M.** Classical Mythology. 10th ed. Oxford University Press, 2014.
2. **Buxton, R.** Myths and Tragedies in Their Ancient Greek Contexts. Oxford University Press, 2013.
3. **Graf, F.** Greek Mythology: An Introduction. Johns Hopkins University Press, 2017.
4. **Pelling, C.** Literary Approaches to Greek Myth. Cambridge University Press, 2015.
5. **Finkelberg, M., ed.** The Homer Encyclopedia. Wiley-Blackwell, 2011.
6. **Yo'ldoshev, Q.** Adabiyotshunoslik nazariyasi. Toshkent: Akademnashr, 2012.
7. **Homidov, N.** Jahon adabiyoti tarixi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
8. **Xolmonov, A.** Adabiy jarayon va zamonaviy talqinlar. Toshkent: Akademnashr, 2018.
9. **Karimov, U.** Mif va adabiyot: nazariy yondashuvlar. Toshkent: Turon-Iqbol, 2020.
10. **Musaev, A.** G'arb adabiy merosi va badiiy tafakkur. Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.